

Підвищення якості інформаційного сервісу бібліотеки вищої школи

(на прикладі Наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка)

Ірина Головацька,
здобувач ХДАК,
викладач Приватного вищого
навчального закладу
"Галицька академія"

У статті висвітлюються питання автоматизації бібліотечних процесів і трансформації бібліотек вищих навчальних закладів, а також проблема їхнього комплектування електронними ресурсами.

В статті зображені питання автоматизації бібліотечних процесів і трансформації бібліотек вищих навчальних закладів, а також проблеми їх комплектування електронними ресурсами.

Постановка проблеми

Пріоритетним напрямом української вищої освіти сьогодні є інтеграція до європейського простору [4]. А це висуває нові вимоги до якості підготовки фахівців, що має відповідати міжнародним стандартам. Модернізація вищої освіти в Україні зумовлює необхідність трансформації бібліотеки ВНЗ, яка нині розглядається як невід'ємна складова загальнодержавного механізму накопичення, систематизації та розповсюдження знань. Виникає проблема забезпечення підвищення якості навчально-методичного та інформаційно-пошукового сервісу. А її неможливо вирішити за допомогою лише традиційних бібліотечних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Названа проблема висвітлюється у публікаціях А. Авдулова, Л. Альошина, Л. Амлінського, А. Соляник, Г. Шемяєвої. Зокрема, як інтеграційний фактор у системі наукових комунікацій розглянуто у монографії Г. Шемяєвої [11] електронні ресурси бібліотек вищого навчального закладу. Авторка вказує на їхню особливу роль у формуванні інформаційно-інтелектуальних активів науки, зазначаючи, що важлива роль у бібліотечно-інформаційному забезпеченні науки належить комплектуванню бібліотечних фондів друкованими виданнями й електронними ресурсами. У сучасних умовах бібліотеки вищої школи України активно формують підфони електронних видань, розробляють способи доступу до світових веб-ресурсів.

Метою пропонованої статті є розроблення стратегії розвитку бібліотеки ВНЗ та знаходження шляхів її впровадження. У процесі формування і розвитку інформаційного суспільства необхідно на основі використання інформаційних і телекомунікаційних технологій сформувати сучасну інформаційну інфраструктуру бібліотеки вищого навчального закладу, надавати якісні послуги, забезпечувати високий рівень доступу до інформації та новітніх технологій, розвиваючи та використовуючи інформаційні та телекомунікаційні технології, підвищувати якість освіти [10, 2, 7].

Виклад основного матеріалу дослідження

Сьогодні книгозбірня вищого навчального закладу розглядається як невід'ємна складова загальнодержавного механізму накопичення, систематизації та розповсюдження знань. Традиційні бібліотечні технології, помножені на мож-

ливості програмно-технічних засобів та мереж, дають нову якість навчально-методичного та інформаційно-пошукового сервісу.

Ще у 2005 році Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка розпочала програму реорганізації своєї роботи, а саме — впровадження проекту комп'ютеризації, яким передбачено поетапну автоматизацію всіх технологічних процесів [8].

За базове було обрано програмне забезпечення "УФД/Бібліотека", створене на базі сучасних технологій і стандартів опрацювання та передачі інформації, що передбачає автоматизацію основних виробничих циклів бібліотеки; комплектування бібліотечного фонду, опрацювання документів, обслуговування користувачів. З таким програмним забезпеченням працюють більшість бібліотек вищої школи України, в тому числі й Наукові бібліотеки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу та Івано-Франківського державного медичного університету. Спільне впровадження програми "УФД/Бібліотека" дасть змогу в майбутньому за допомогою корпоративної мережі користуватися фондами бібліотек інших вищих навчальних закладів.

Нині відділи довідково-бібліографічний, комплектування та наукового опрацювання видань широко впроваджують можливості комп'ютерного опрацювання: нові надходження заносять у базу даних і просявають на них штрихкоди, друкують книжкові формуляри та каталожні картки (книг та статей), що значно прискорює і покращує інформаційно-аналітичний розпис друкованої продукції, ведеться інвентарна книга обліку.

На запити наукових підрозділів університету та науковців за допомогою автоматизованої системи надають письмові довідки бібліографічного характеру (інформація про всі документи, які є в наявності у фондах бібліотеки).

Головним в автоматизації бібліотечних процесів є створення електронного каталогу, завдяки якому значно покращується якість і швидкість пошуку, ефективність роботи бібліотекарів при мінімальних затратах на комплектування та опрацювання. Електронний каталог — це основа електронної бібліотеки, яка містить описи всіх видів документів, таких, як книги, брошури, методичні посібники, навчальні матеріали, періодичні видання, автореферати дисертацій тощо. Завдяки створенню баз даних електронного каталогу, підтримання усіх класичних підходів до каталогізації документів користувачам надається можливість здійснити пошук за усіма типами запитів, поєднуючи пошукові можливості абеткового, систематичного, предметного, а у разі необхідності й інших спеціальних каталогів.

При занесенні в базу даних підручників, монографій, а також при аналітичному описі статей йде прив'язка до ключового слова. Нині користувачі, маючи доступ до електронної бази даних у комп'ютерному класі 112 аудиторії гуманітарного корпусу вишу, можуть зробити вибірку необхідної літератури не тільки за назвою чи автором, а й за тематичним ключовим словом. Програма "УФД/Бібліотека" уможливує отримання інформації про кількість примірників необхідної книги або періодичного видання та їхнє місцезнаходження, а в майбутньому — здійснення замовлення на свій електронний абонементний запис. Система дає змогу працювати в мережі одночасно великій кількості користувачів та передбачає захист від несанкціонованого доступу. В цій програмі кожен користувач має свої власні ім'я, пароль та повноваження, встановлені адміністратором системи.

Щоб у майбутньому обслуговувати користувачів за єдиним пластиком читачим квитком, передбачається на всіх пунктах видачі провести ретрокаталогізацію активних фондів бібліотеки, а саме — занести у базу даних книжкові

видання та автореферати дисертацій, видані до 2005 року. Це — дуже довгий і складний процес, у якому беруть участь оператори відділу комп'ютеризації і автоматизації бібліотечних процесів. Нині книжковий фонд історичного та загального читальних залів повністю занесено до бази даних, на виданнях проставлено штрихкоди і розпочато роботу на абонеметах навчальної та художньої літератури. Усі автореферати дисертацій, які надходять у бібліотеку, також заносяться в базу даних і на них проставлено штрихкоди. На сьогодні вона налічує близько 130 тис. примірників книг, 11 500 авторефератів дисертацій та 70 тис. описів статей.

Комп'ютерні технології дають змогу формувати бібліографічні ресурси бібліотеки і здійснювати інформування користувачів за окремими напрямками освіти і науки. Зокрібно, для формування вторинного інформаційного ресурсу фахівці книгозбірні систематично переглядають більше 100 назв журналів та газет, що уможливило шоквартальну підготовку інформаційних бюлетенів: "Вища школа", "Мовознавство", "Політика. Політичні науки", "Історія. Історичні науки". Також поповнюється база даних "Прикарпатський національний університет на сторінках преси".

Розпочато створення бази даних "Книгозабезпечення навчального процесу", яка при співпраці з викладачами університету дає можливість задовольнити потреби у навчальній літературі.

Наукова бібліотека має свій веб-портал, який інтегрований у загальноуніверситетський сайт (<http://www.pu.if.ua/cgi-bin/index.cgi?action=show&kind=lib&land=ukr&sub=about/>). Тут розміщена інформація про відділи та фонди бібліотеки, новини та повнотекстові документи, що постійно поповнюються. Можна також отримати вільний доступ до монографій та наукових публікацій викладачів вищого навчального закладу, підручників, хрестоматій, навчально-методичних матеріалів, текстів художньої літератури, відсутніх у бібліотеці в паперовому форматі, але вивчення яких передбачено навчальними програмами. У розділі посилають подано й інтернет-адреси повнотекстових баз даних Прикарпатського національного університету, Гадацької академії, бібліотек інших вищих навчальних закладів України та закордоння. Окрім того, читачі можуть скористатися вільним доступом до західноукраїнського віртуального архіву "Антропос", презентованого нещодавно Науковою бібліотекою Львівського національного університету імені Івана Франка. На її веб-сторінці відкрився форум для спілкування зі студентами (<http://libpnu.forum24.ru>).

Працівники Наукової бібліотеки розуміють, що використання обласних технологій в обслуговуванні користувачів не тільки підвищує ефективність використання її ресурсів, а й надає їй престижу та привабливості, зміцнюється позиція бібліотеки у взаєминах з читачами та покращується бібліотечний сервіс.

Висновки здійсненого дослідження

Пріоритетні стратегічні цілі для бібліотеки, це:

- створення системи інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів, яка б забезпечила конституційні права громадян на вільний доступ до інформації;
- залучення їх до цінностей вітчизняної та світової культури, практичних та фундаментальних знань;
- прискорення трансформаційних процесів та досягнення рівня сучасних всесвітніх тенденцій;
- розвиток матеріально-технічної бази;
- впровадження найновіших технологій, у тому числі інформаційно-комунікаційних, розвиток корпоративних систем;
- забезпечення безпеки бібліотеки та збереженості бібліотечних фондів як частини вітчизняної та світової культурної спадщини;
- формування інформаційної культури користувачів.

На державному рівні необхідно сприяти розробленню перспектив розвитку мереж бібліотек вищої школи країни як частини державної політики у сфері науки, освіти, інформатизації, культури, об'єднання зусиль для розвитку бібліотек ВНЗ [5], підтримки бібліотек як базових структур у розвитку

інформаційного суспільства. Одна з гострих проблем — питання авторського права в контексті розвитку інформаційних технологій. Вирішення цього питання вимагає дотримання рівноваги між інтересами авторів та користувачів бібліотеки [9].

Не менш важливою є проблема комплектування фондів, підтримки матеріально-технічної бази. Вирішення останньої дасть змогу створити сучасний новий образ бібліотеки, який би відповідав нинішнім стандартам, розширював би можливості надання інформаційних послуг [6, 2, 3].

Наступною проблемою є впровадження інформаційних технологій у розвиток бібліотечної справи. Навіть найбільші вітчизняні бібліотеки вищої школи не можуть запропонувати користувачам весь перелік послуг, пов'язаних з автоматизацією процесів пошуку, збиранням та опрацюванням інформації через Інтернет. Важливо при цьому не тільки використовувати технології її доставляння, а й забезпечити якість та склад електронних ресурсів.

Перспективи подальших розвідок

Для досягнення підвищення якості інформаційного сервісу, бібліотекам ВНЗ важливо напрацьовувати результати у таких напрямках:

- збільшення темпів інформатизації;
- вдосконалення електронних ресурсів та послуг;
- поповнення фонду за рахунок власних електронних ресурсів та ресурсів інших закладів;
- збереженості фонду;
- розвитку матеріально-технічної бази;
- створення страхового фонду документів бібліотек;
- створення зведеного електронного каталогу бібліотек вищої школи України.

Реалізація цих заходів має здійснюватися як за рахунок коштів місцевих бюджетів, так і за рахунок центральних органів влади і відповідати завданням соціально-економічного розвитку країни.

Список використаної літератури

1. *Авдулов А. Н.* Наука и производство: век интеграции (США, Западная Европа, Япония) / А. Н. Авдулов. — М.: Наука, 1992. — 168 с.
2. *Информационно-библиотечное обеспечение фундаментальных научных исследований* / Алексеев Н. Г., Госина Л. И., Захаров Н. Г., Солошенко Н. С.; под общ. ред. Захарова А. Г. — Пушкино: ОНТИ ПНЦ РАН, 1996. — 196 с.
3. *Алешин Л. И.* Автоматизация в библиотеке: учеб. пособие / Л. И. Алешин; Моск. гос. ун-т культуры и искусств. — М.: Профиздат: Изд-во МГУКИ, 2001. — 172 с. — (Серия "Современная библиотека"; вып. 14).
4. *Байденко В. И.* Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы / В. И. Байденко; М-во образования Российской Федерации, Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов Моск. гос. ин-та стали и сплавов (технол. ун-та), Рос. новый ун-т, Каф. систем. исслед. образования. — 3-е изд., испр. и доп. — М.: ИЦПКПС, 2003. — 126 с.
5. *Баркова О. В.* Електронні ресурси як об'єкти універсальної електронної бібліотеки / О. В. Баркова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2004. — № 2. — С. 75—80.
6. *Давидова І. О.* Управління електронними інформаційними ресурсами: питання методології та організації / І. О. Давидова // Вісник Харківської державної академії культури: зб. наук. пр. — 2002. — Вип. 10. — С. 55—61.
7. *Колєгаєва С. Д.* Организационные изменения как фактор инновационного развития общедоступных библиотек / С. Д. Колєгаєва // Румянцевские чтения: материалы междунар. конф. (Москва, 10—12 апр. 2007 г.) / [редкол. вып.: Л. Н. Тихонова - сост. и др.]. — М., 2007. — С. 178—181.
8. *Романська С. Й.* Комп'ютеризація бібліотеки — вимога сьогодення / С. Й. Романська. — Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаніка, 2009. — 60 с.
9. *Соляник А. А.* Система документопостачання бібліотечних фондів: закономірності розвитку: монографія / А. А. Соляник; Харків. держ. акад. культури. — Х.: ХДАК, 2005. — 229 с.
10. *Третье заседание общественного континента содействия развитию библиотек России* // Библиотековедение. — 2008. — № 3 — С. 8—13.
11. *Шемасва Г. В.* Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій: монографія / Г. В. Шемасва; Харків. держ. акад. культури. — Х.: ХДАК, 2008. — 289 с.